

Они који војску цене на основу марша или униформе, неће се најпохвалније изразити о српској војсци (мада, треба нагласити да је путна опрема српског војника једна од најбољих у Европи), но као борбена машинерија, обогаћена искуством последња два рата, не може се оспорити њен огроман значај, поготово имајући у виду да је то војска земље која има само четири милиона становника.

Данас је све шире прихваћено мишљење да је Србија тријумфално одбранила своју позицију у редовима савезника, и да је изузетно допринела заједничком добру, у тој мери да има право да буде пуноправно размотрена у поравнањима којима се рат завршава.

Шта онда значи српски успех за општу ствар? Најпре, Срби су први задали ударац Аустро-угарској превласти и, удружено са Белгијом на другом крају Европе, пружили су живи доказ колико осећај привржености својој нацији може постићи, упркос свему.

Затим, Срби су задржали огромну војну силу која би иначе вероватно скренула ка Западу или ка Галицијском фронту. Према мађарској званичној процени, која, будући да је непријатељска, тешко да је погрешна, губици Аустро-Угарске пели су се до 148 000 (38. 438 убијених, 92.955 рањених и 12. 208 заробљеника).

Изанад свега, Србија је формирала бедем између Централних Сила и Турске, и тиме представљала неумитну грешку у свим плановима који су ковани од Берлина до Багдада, од Беча и Будимпеште до Солуна.

Сада би требало да кажем нешто о српској војсци. Код њих су војска и народ једно, на начин који је нама, на нашем острву, сасвим стран. Сенка страшног злочина почињеног пре дванаест година је угрозила репутацију војске, а оно што су странци потпуно превидели је брзо распламсавање сасвим новог духа у њеним редовима, све док сјајне победе над Турцима у балканским ратовима, и не мање инзванредне победе над Бугарима, не пружише јасан доказ о томе.

Шкот радо у Србину препознаје своју набуситу, ратну природу коју су његови преци усвојили и развили под моћном владавином Валса и Бруса. Пре две године, имао сам прилике да посматрам изблиза српску војску, будући да сам провео два месеца путујући по српској Македонији у ноћи Балканског рата.

Тада сам упознао многе официре, често се забављао у мензи са њима, и посетио пуно њихових гарнизона и кампова. Нико ко је био сведок тако савршеног односа између официра и људства не може а да не буде одушевљен том чудовишном мешавином дисциплине и другарства.

Неки би можда помислили да је то природно у војсци у којој капетан често заповеда свом брату или рођаку, но има много других сличних војски где ово није случај. Свакако је српска војска задојена духом демократије у најбољем смислу те речи. Као што је уобичајено да се трупама обраћа са "јунаци", тако и официри своје људе дозивају за битку називајући их "браћом".

А на крају дана, пријатно је било видети официре како играју коло, познати национални плес Срба, и схватити да ова невероватна фамилијарност ничим не угрожава строгу дисциплину која је тако битна у свакој војсци.

Српски војници у колу са британским официрима и медицинским сестрама из Шкотске, Солун 1916.

